

KİTAP İNCELEMESİ – 1

Hazırlayan: Dilan ÜNVER*

TEKNOLOJİYE KARŞI İNSANLIK

Yazar: Gerd LEONHARD,
(Technology vs. Humanity)
Cihan AKKARTAL (çev.)
İstanbul: Siyah Kitap,
2020, 223 s.
ISBN: 978-605-68460-5-2

Günlük hayatımızın her alanına sirayet etmiş olan teknoloji kelimesini çok sık kullanmaktayız. Bu yüzden teknoloji sözcüğünün kavram tanımlaması yapılması, kitabı anlamamız açısından önem teşkil etmektedir. Teknoloji sözcüğünün kökeni Yunanca *techne* sözcüğünden gelmektedir. *Techne* 'gerçeği güzellikte ortaya çıkartmak' şeklindeki ifade biçimine sahiptir. Yıllardır süregelen büyük dönüşümler yaşayarak gelişen ve hala üstel bir biçimde gelişme gösteren teknolojinin sunduğu avantajlar kadar birçok dezavantajları da kendi içerisinde barındırmaktadır. Bazı dezavantajlar şöyle sıralanabilir: işsizlik, etik değerlerin korunamaması, insanların otomasyonlaştırılması, dijifreni (teknoloji yoluyla insanların vasıfsızlaşması), teknoloji bağımlılığı... Bu dezavantajları söz konusu eser fütürist bir bakış açısıyla incelemekte, insani özümüzü ve etik değerlerimizi korumanın gelecek nesiller için önem teşkil ettiğini belirtmektedir.

Kitap içerik olarak on iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bilim ve teknolojinin tarihsel bir dönüm noktasına girdiğini ve teknolojiyi son sorgulayabileceğimiz zaman dilimini işaret eder. Bilim ve teknolojinin üstel artış değişiminin odak noktası ve beyni olan Moore Yasası'na göre değişimin büyüklüğünün katlanarak potansiyelinin üstünde bir performans göstermesi durumudur. Bu teknolojik değişim düzeyi toplumun her sektörüne kendine yer bulmakta ve bu inovasyon hızının durdurulması artık imkânsız bir boyuta ulaşmıştır. Bu değişimler isteyerek veya istemeyerek de olsa herkesi etkileyecektir. Ayrıca yazar çalışmanın ileri kısımlarında sıklıkla kullanacağı kavramlar için de kuramsal bir altyapı inşa etmiştir. Fakat teknolojiyi tanımlamak için bizlere iki kavram yeterli olacaktır. Bu kavramlar; 'üstellik' ve ' önce yavaş yavaş sonra birden bire' olarak tezahür edecektir. Düşünüldüğü zaman basit makinelerden yapay zekâya, gen dizilimlerine müdahale edilmesinden insanların makineleştirilmesine (gelecekte olacaksa) kadar olan süreçler önce yavaş yavaş sonra

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Giresun, Türkiye, E-posta: dilanunver@hotmail.com ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0350-893X>

birden bire hayatlarımıza girerek üstel teknolojilere adaptasyonumuzu kolaylaştıracaktır.

İkinci bölümde teknolojiye karşı insanlığın konumu sorgulanmıştır. İnsanı diğer canlılardan ayıran öncelikli özellik akla sahip bir varlık olmasından kaynaklanmaktadır. İnsan ruhu, aklın taşıyıcısı konumundadır. Bu yüzden ki insan ruhunun sahip olduğu yetkinlikler ve etik değerler yapılan teknolojilere geçemez. Teknolojinin etiği yoktur, teknolojinin nihilizmden beslendiği kaynağı vardır. Etiği olmayan bir teknoloji de insan tabiatının etik değerlerini ya kopyalayabilir ya anlıyormuş gibi yapabilir veya en iyi ölçüde simüle edebilir fakat ruh tabiatında bulunan hissiyat duygularından yoksun makineler olarak da kalmaya devam ederler. Bu yüzden bu bölümde yazar bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında algoritmalarından oluşan buluşların karşısına aralarında üstel bir hümanizm köprüsü inşa etmek amacıyla yaratıcılık, özgünlük, sorumluluk ve empatiden oluşan bir androritmalara (yazar bizi insan yapan şeylere bu adı vermektedir) dizisi eklemiştir. Araç konumunda olan bu teknolojileri amaç konumuna yükseltirsek makineleşmeye ve teknolojilerin kölesi olmaya mahkûm oluruz.

Üçüncü bölümde toplumu dönüştüren ve önce yavaş yavaş sonra hepsi bir anda ortaya çıkan mega dönüşümlerden bahsedilmiştir. Bu mega dönüşümler; dijitalleşme, mobilleşme, ekranlaşma, aracısızlaşma, dönüşüm, akıllanma, otomasyon, sanallaştırma, sezinleme ve robotlaşma olarak sıralanabilir. Dijitalleşme ve mobilleşme beraberinde özel hayatın mahremiyetini ortadan kaldırarak her olgunun verileştirilmesiyle değer kazandı. Verilerin ekran aracılığı ile işlenmesi ile her yerde ekranlara sahip olacağımız kanısına varmamız da tahmin edilebilir bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlık ile makine arasındaki ince çizgi olan akıllanma, derin öğrenmeyi tetikleyerek insanüstü makinelerin özyineme bir biçimde dönüşümüne etki edecektir. 'Google'ın DeepMind Yapay Zekâ Laboratuvarları, 2015 yılında derin öğrenmenin gücünü kanıtladı: Bir bilgisayarın derin öğrenme yoluyla gerçekten tamamen kendi başına Atari oyunlarını oynayabileceğini, oyunları kazanabileceğini, hatta çok kısa bir sürede yazılımındaki evrimle bu oyunlarda ustalaşabildiğini gösterdi (s.64).' Bu teknolojik ilerlemelere belirli bir hümanist denge oluşturamadığımız taktirde mega dönüşümler ile artırılmış gerçeklik veya sanal gerçekliğe mahkûm olacağımız günler de uzakta olmayacaktır.

Dördüncü bölümde artık çoğu şeyin otomasyonlaştığı ve bu otomasyon dalgasının durdurulamayacak bir insanlık yıkımına doğru ilerlediğinden bahsedilmektedir. Buradaki nihai hedef insanların yerine makineleri koyma düşüncesinde yatar. Çünkü insanlar yavaş, pahalı ve yetersiz bir konuma sahiptir. Yazar bu noktada otomasyonun beş adımından bahsetmektedir. Otomasyonlaşan çoğu şey hayatımıza yavaş yavaş girdiğinden ötürü ilk olarak fark edilmesi zor olmaktadır. Uyanış sürecinde ise alışılmış bir teknolojiye onu kullanarak farkında olmadan rıza göstermiş oluyoruz ve bu rıza da bizleri belli haklarımızdan ve değerlerimizden feragat etmemizi öngörmektedir. Bir bakıma yargılarımızdan feragat ederek bizlerin ürettiği araçların, araçları haline gelip gücü sisteme devr ediyoruz. Artık gücü elinde bulunduran sisteme karşı elimizde bir öfke ve garabet kalmaktadır. Bu yüzden ki teknoloji ile insanlık arasında bir denge kurulmalıdır fakat bu denge özümüzden feragat ettirmemelidir.

Beşinci bölüm, insansız internetin taşıdığı sorunları araştırmaktadır. İnsansız internet bir başka kavram ifadesiyle nesnelerin interneti her şeyi birbirine bağlayarak kesintisiz bir veri akışı sağlayabilecektir. Peki, nesnelerin interneti her şeyi medyalaştırırken biz insanların gizliliğini kim koruyacak, buna yine farkında olmadan rıza göstermek durumunda mı kalacağız veya nesnelerin interneti insanların makineleşmesinde gizli bir anlaşma olarak belirli bir güce sahip olacaksa insanın makineleşmesinin önüne kim geçebilecek? Bu sorulardan hareketle nesnelerin interneti, özümüze büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Kontrolü elimize almamız gerekiyor.

Altıncı bölümde, teknolojinin hayatlarımıza girişinin büyüklü güzelliğinden bahsederken, o büyüünün önce yavaş yavaş sonra birden bire bir kara bulut olup bizi zehirlemesi ile sonuçlanmaktadır. Teknoloji her gün üstel artış yaşarken hayatlarımızda bu artış oranında teknolojiye karşı bağımlılık kazanmaktadır. Hiçbir teknolojik gelişme ise insan ruhunu bu denli zehirli bir etki altına almamalıdır.

Yedinci bölümde, dijital obezitenin giderek yaygınlaşmasının altındaki nedenlere değinilmiştir. Her şeyin dijitalleşmesi ve ekranlaşması sonucu insan ilişkileri ve iletişimi de büyük bir evrim geçirmiştir. We Are Social ve Hootsuite'in Ocak ayında yayımlanan 'Dijital 2020' raporuna göre; 2020'de insanlık hep birlikte toplamda 1.25 milyar yılını internette geçirmiş olacaktır. Bu verinin öncülüğünde bir uygulama denizinde boğulduğumuzu söylememiz zor olmayacaktır. Artık teknolojinin bize manipüle ettiği o eğlence dünyasını dengelemeliyiz ve araçlarımızın kölesi olmamalıyız.

Sekizinci bölümde yazar inovasyonun ertelenememesini fakat barındırdığı riskleri de göz ardı etmeksizin sürdürülebilir bir gelecek için koşul görmektedir. Bu koşul ise teknolojik gelişmelerin fikir aşamasında oluşabilecek olası risk etmenlerini tahmin edip zararlı yönlerinin iyileştirilmesine dayanan ihtiyatlı olma ilkesiyle bütünleşmektedir.

Dokuzuncu bölüm, insan mutluluğunu iki kategoriye ayırmaktadır. Hedenostik mutluluk geçici ve zevk anlamlarını içeren birinci kategoridir. Bu mutluluk tanımı teknolojinin beyinlerimize ilettiği haz mekanizmaları ile örtüşmektedir. Daha yüce ve insan yaşamının amacı olan diğer bir mutluluk türü olan ödomonya daha derin bir etik bilgelik olarak kendini tanımlamaktadır. Bu iki mutluluk bağlamında teknoloji hiçbir zaman ödomonya üretebilecek bir vasfa sahip olamayacak olup aynı zamanda mutluluğu ölçemeyecek ve kesin bir tarifini de yapamayacaktır.

Onuncu bölümde, teknoloji insanların hayatında önemli bir alanda nüfuz ederken; bireyler, kurumlar ve devletler insan etiğinin göz ardı etmemesi gerektiğinin önemini vurgulamaktadır. Aksi halde bu bir toplumun felakete sürüklenmesine yol açabilecek bir süreç olarak karşımıza çıkacaktır. Makinelerin sosyal zekâsı ve bir etik değerleri olmadığı için insanların bu kaygılarını anlamada da yetersiz kalacaklardır. Bu yüzden küresel bir sorun etrafında küresel bir dil ile küresel dijital etik konseylerinin kurulması gerekmektedir. Küresel dijital etik konseyler ayrıca etik bir manifesto da oluşturarak insan haklarını, insan mutluluğunu ve insanın etik değerlerini teknolojinin olası zararlarından koruma altına almalıdır.

On birinci bölümde teknolojinin üstel bir artış grafiği göstermesi sonucu insanlar makineleşmenin ilk evresinde olacaklardır. Özgür irademiz, özgür seçimlerimiz artık akıllı dijital asistanlar (ADA) tarafından kontrol altına alınacaktır. Sürekli makinelere bağlı yaşayarak geleceğimizi şekillendirme hakkından da mahrum kalacağız. Ve tabii ki de kapitalist sistemin ana çarkı olan burjuva kesimi mahremiyet ve özgür iradede imtiyaz ile yararlanacaklardır. Bu sistemde toplumsal normlar yeniden yazılmak zorunda kalacaktır.

On ikinci bölümde ise artık bir saat ile karşı karşıyayız. Zaman aleyhimize doğru durmadan akmakta. Bu bir karar zamanıdır. İnsan Takımı'na mı dâhil olacaksınız yoksa Teknoloji Takımı'na mı?

Benim naçizane fikrim ise şu şekilde tezahür etmektedir:

İnsan varoluşundan bu günlere kadar hep bir tehlike altındaydı. Henüz yapay zekâların, dijital asistanların, uygulama okyanuslarında boğulmadan önce de insanlık; açıklıkla, savaşlarla, küresel ısınmayla, salgın hastalıklarla ve daha sayamayacağımız birçok tehlikelerle savaşmak ve yaşamak zorundaydı. Elbette ki bu olgulardan ötürü teknolojiyi bir kenara bırakalım diyemeyiz fakat teknolojileri sermaye objesi olarak düşünmek yerine insanlığın barışında güçlü bir adalet simgesi haline getirebilmek gibi daha onurlu bir gaye taşımamız gerektiğine inanmamız gerekmektedir. Kitapta ortak düşüncedeki

fütüristlerin teknolojik gelişmelerdeki çoğu endişelerini anlayabiliriz fakat bugün bizler bulunduğumuz ana değer veremiyor ve saygı gösteremiyorsak, gelecek nesiller hakkında endişelenmemiz içinde ne kadar samimiyet barındırır sorusunu cevaplamak da bir o kadar zor olacaktır.